

Sınıf Öğretmeni Adaylarının İdeal Öğretmen ve Mesleki Yeterliklerle İlgili Değerlendirmeleri

Mustafa ULUSOY*

Özet

Bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının "ideal sınıf öğretmeni" hakkındaki görüşleri ve kendi mesleki yeterlikleri ile ilgili değerlendirmelerinin araştırılması amaçlanmıştır. Tarama modelinde olan çalışmada açık uçlu sorularla toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'da bulunan bir devlet üniversitesinin Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören ve mezun olmak üzere olan 234 4.sınıf öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adayları, "çocuk sevgisine sahip olma" ve "meslek sevgisine sahip olmanın" ideal öğretmenlerde bulunması gereken en önemli özellikler olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 26.5'i "düzenli olarak gazete, dergi ve kitap okumanın" ideal öğretmenlerde bulunması gereken en önemli genel kültür yeterliği olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların % 85'i çocukları seviyor olmalarının kendilerinde bulunan en önemli mesleki yeterlik ve mesleki anlamda tecrübesiz olmalarının ise kendilerinde bulunan en önemli mesleki yetersizlik olduğunu belirtmişlerdir. İleride yapılacak olan araştırmalarda mesleğinin ilk yılında çalışan öğretmenlerin ideal öğretmen kavramı ve kendilerinin yeterlikleri-yetersizlikleri ile ilgili görüşlerinin alınmasının literatüre ve öğretmen eğitimcilerine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeni adayı, ideal öğretmen, yeterlikler.

Classroom Teacher Candidates' Evaluations about Ideal Teacher and Their Own Competencies

Abstract

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Eğitimi A.B.D., mulusoy@gazi.edu.tr

The purpose of this study is to determine the teacher candidates' opinions about the concept of ideal teacher and receive their evaluation about their own professional competencies and deficiencies. In this descriptive study, the data were collected by using open-ended questions and were analyzed by using descriptive statistics. The subjects for this study were 234 final year pre-service

teachers enrolled in one of the major universities in Ankara. The teacher candidates indicated that ideal teachers should have sympathy for children and the teaching profession. 26.5% of the candidates stated that regular reading of the newspapers, journals, and books were the most important indicator for the teachers having a good general culture. 85% of the participants indicated that their sympathies for children were their most important professional competency, and the lack of experience was their most important professional deficiency. The future studies should focus on beginning teachers' opinions about the concept of ideal teacher and uncover their own professional competencies and deficiencies.

Keywords: Teacher candidates, ideal teacher, competencies.

Giriş

1973 tarihinde yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde öğretmenlik mesleği şu şekilde tanımlanmaktadır (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>): "Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler." Aynı kanun, öğretmenlik mesleğine hazırlık için genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyona ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2008a) tüm öğretmenlerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutum özelliklerine ilişkin bir çalışma yaparak "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerini" belirlemiştir. Bunlar; Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim, Öğrenciyi Tanıma, Öğrenme ve Öğretme Süreci, Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme, Okul-Aile ve Toplum İlişkileri ve Program-İçerik Bilgisi olarak sıralanmıştır. Sınıf Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri ile ilgili olarak ise 8 yeterlik alanı belirlenmiştir (MEB, 2008b). Bunlar; Öğrenme-

Öğretme Ortamı ve Gelişim, İzleme ve Değerlendirme, Bireysel ve Mesleki Gelişim-Toplum ile İlişkiler, Sanat ve Estetik, Dil Becerilerini Geliştirme, Bilimsel ve Teknolojik Gelişim, Bireysel Sorumluluklar ve Sosyalleşme ve Beden Eğitimi ve Güvenlik olarak sıralanmıştır.

Imig ve Imig tarafından (2007) da ifade edildiği gibi tüm ülkelerde komisyonlar ve çalışma grupları öğretmenleri daha iyi hazırlamak için çeşitli yollar keşfetmeye çalışmaktadır. Zaman içinde öğretmen kapasitesini tanımlamada üç genel kategori belirlenmiştir. Bunlar: (1) Bilgi (alan ve pedagoji bilgisi, program, politika, vb.), (2) Zanaat becerileri (planlama, düzenleme, öğretimsel materyalleri kullanma, çocukları disipline etme, vb.), ve (3) İnançlar, tutumlar ve değerlerdir (McDiarmid & Clevenger-Bright, 2008, s.134). Goodwin ve Oylar'e (2008, s.470) göre, öğretmen eğitimi programları; (1) Genel ve içerik bilgisi, (2) Eğitimin temelleri, (3) Profesyonel bilgi ve yöntemler ve (4) Alan uygulaması olmak üzere 4 parçadan oluşmaktadır. Feiman-Nemser'e (2008, s.698) göre ise öğretmeyi öğrenmek 4 başlık altında incelenebilir. Bunlar; öğretmen gibi düşünmeyi öğrenmek, öğretmen gibi bilmeyi öğrenmek, öğretmen gibi hissetmeyi öğrenmek ve öğretmen gibi davranmayı öğrenmektir.

Cochran-Smith (2003, s.188) etkili öğretmen eğitimi programlarının tutarlı bir kavramsal çerçeve, güncel teori ve araştırmaları rehber edinme ve uygulama ile ilgili bilgeliğin aşılması ilkeleri üzerine inşa edilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Araştırmacılar ve komisyonlar tarafından belirlenen standartlara rağmen, "öğretmen yetiştirme eleştirilenler tarafından entelektüel titizlikle ilgili eksiklikleri, seçme standartları, yapısal düzenlemeleri, araştırma temeli ve okullarda ve sınıflarda pozitif sonuçları sağlamadaki başarısızlığı nedeniyle suçlamaya tabii tutulmaktadır" (Cochran-Smith & Fries, 2005, s.71). Darling-Hammond (2008, s.333) de aynı bakış açısıyla, öğretmen yetiştiren kurumların öğretmenleri işlerine hazırlamada etkisiz, yeni ihtiyaçlara cevap vermede duyarsız, uygulamadan uzak ve parlak üniversite öğrencilerini öğretime almada başarısız olduğunu ve bu yüzden eleştirildiklerini ifade etmektedir. Kennedy (2008, s.1199) toplumda öğretmenin kültürel rol oynaması, öğretmenin terbiye edici rolü, öğretmenin politik aktör olarak rolü ve özel uzmanlığa sahip profesyonel olarak öğretmen gibi farklı ideallerin olduğunu ve iyi öğretmeni üretecek olan eğitimle ilgili de farklı fikirlerin bulunmasının sürpriz olmaması gerektiğini belirtmektedir.

Öğretmen özellikleri ile ilgili uluslararası çalışmalar incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Gallavan, Peace ve Thomason (2009) tarafından

224 öğretmen adayı ile yapılan araştırmada, adaylar saygılı olma, güvenilir olma, sorumluluk sahibi olma ve dürüst olmanın öğretmenlerde bulunması gereken en önemli dört özellik olduğunu belirtmiştir. Bireysel olarak kendileri için düşündüklerinde ise hevesli olma, şefkatli olma, adil olma ve esnek olmanın en önemli dört özellik olduğunu belirtmişlerdir. Minor, Onwuegbuzie, Witcher ve James (2002) ve Witcher ve Onwuegbuzie'nin (1999) araştırmaları, öğretmen adaylarının öğrenci merkezli olmayı etkili bir öğretmende en fazla olması gereken özellik olarak gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Walker (2010) ise etkili öğretmenlerin özelliklerini araştırmak amacıyla, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim bölümü öğrencilerinin en unutulmaz ve yaşamları üzerinde en fazla etkiye sahip olan öğretmenlerini yazılı olarak anlatmalarını istemiştir. Sonuçlar, öğrencilerin öğretmenlerin kişisel özelliklerine (yetiştirme-büyütme, bakım kalitesi, öğretmenlerle aralarındaki yakınlık, vb.) sıklıkla vurgu yapmalarına karşın onların akademik yeterliklerinden bahsetmediklerini göstermiştir.

Öğretmenlerin sahip olmaları gereken özellikler ile ilgili çalışmalara ulusal literatürde de rastlanmaktadır. Yanpar-Yelken, Çelikkaleli ve Çapri (2007) tarafından 140 öğretmen adayından veri toplanmış ve adayların öğretmenlerde bulunması gereken en önemli özellikleri alanına ve öğretmenlik meslek bilgi ve becerisine hâkim olma, kişisel özellikler boyutunda ise hoşgörülü, saygılı, hümanist ve iletişim becerisine sahip olma şeklinde sıraladıkları görülmüştür. Telli, Brok ve Çakıroğlu (2008) tarafından yapılan araştırmada ise ortaöğretim öğrencileri ve öğretmenleri ideal öğretmeni öğrencilere rehberlik eden, onları motive ve teşvik eden, onlara güven veren, olumlu ilişkiler kurmaya eğimli ve öğrencilerin saygısını kazanmış kişi olarak tanımlamışlardır.

Şahin (2011) 611 öğretmenin katılımıyla yaptığı çalışmada, alanında yeterli bilgi birikimine sahip olmanın ve bildiklerini öğrencilere aktarabilmenin etkili öğretmenlerde bulunması gereken en önemli alan bilgisi özellikleri olduğunu ve model olma ile güzel ahlaklı olmanın ise etkili öğretmenlerde bulunması gereken en önemli iki kişilik özelliği olduğunu bulmuştur. Araştırmada, derslere planlı ve hazırlıklı olarak girme ve sınıfını iyi yönetme (düzen ve disiplin) özelliklerinin ise etkili öğretmenlerde bulunması gereken en önemli iki mesleki yeterlilik olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışkan, Işık ve Saygın (2013) tarafından yapılan çalışmada 248 öğretmen adayının ideal öğretmen ile ilgili görüşleri alınmış ve adayların en fazla öğrenciye değer verme özelliğine ve öğretmenin ders işleyiş şekline (eğlenceli, anlaşılır, güncel, farklı materyaller vb.) vurgu yaptıkları görülmüştür.

Adayların öğrenmeyi-gelişimi izleme ve değerlendirme, okul-aile-toplum ilişkileri ve program-içerik bilgisi konularına ise hiç vurgu yapmadıkları ortaya çıkmıştır. Kahyaoğlu ve Yangın (2007) tarafından yapılan araştırmada da, 330 öğretmen adayının öz-yeterliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan 44 maddelik ankette yer alan ifadelerden 2 maddeye tamamen yeterliyim ve 34 maddeye ise oldukça yeterliyim cevabının verildiği görülmüştür. Bu sonuç, öğretmen adaylarının kendilerini mesleki anlamda oldukça yeterli olarak gördükleri anlamına gelmektedir.

İlter ve Köksalan (2011) tarafından yapılan araştırmada 312 sınıf öğretmeni adayının öğretmenlik mesleğine olan tutumları araştırılmış ve genel olarak adayların öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarının olumlu olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, cinsiyete göre yapılan karşılaştırma, kadın öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini daha fazla sevip benimsedikleri, öğretmen olmaya yönelik motivasyonlarının daha yüksek olduğu ve öğretmenlik mesleğine daha olumlu baktıkları ortaya çıkmıştır. Uğurlu ve Polat (2011) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının orta ve yüksek düzeylerinde değer aldığı ve erkek- kadın öğretmen adaylarının tutum puanları arasında, kadın öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. "Aydın ve Sağlam (2012) tarafından yapılan çalışmada son sınıfta öğrenim gören kadın öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu ve kadınlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yukarıda bahsedilen üç araştırmada da kadın öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı daha olumlu baktıkları ve tutum puanlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Wanzare (2007) yeni öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine bakış açıları ve mesleğe katılımlarının geçmiş deneyimleri, beklentileri, hazırlık düzeyleri, motivasyonları ve çalıştıkları okuldaki şartlar tarafından şekillendirildiğini ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle, mezun olmak üzere olan öğretmen adaylarının mesleğe hangi ideal bakış açısıyla ve yeterlik düzeyiyle başlayacaklarını belirlemenin literatüre önemli veriler sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

(1) Sınıf öğretmeni adaylarının "ideal sınıf öğretmeni" hakkında sahip oldukları görüşler nelerdir?

(2) Sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları mesleki yeterlikler ile ilgili değerlendirmeleri nelerdir?

Yöntem

Tarama modelinde olan bu çalışmada açık uçlu sorularla toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Ankara'da bulunan bir devlet üniversitesinin Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören ve mezun olmak üzere olan 234 (*Kadın:142, Erkek: 92*) 4.sınıf öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veriler öğretmen adaylarına dağıtılan açık uçlu anketler yardımıyla toplanmıştır. Öğretmen adaylarının kendi el yazılarıyla düşüncelerini sınırlamadan detaylı bilgiler sunacağı varsayıldığından açık uçlu anketler tercih edilmiştir. 2012-2013 öğretim yılının son iki haftasında araştırmaya gönüllü olarak katılan adaylardan aşağıdaki üç soruyu yazılı olarak cevaplamaları istenmiş ve anketi genellikle 40 dakikalık bir zamanda cevapladıkları gözlenmiştir:

1) İdeal sınıf öğretmeni hangi özelliklere/yeterliklere sahip olmalıdır? Lütfen açıklayınız.

2) Mezun olmak üzere olan bir sınıf öğretmeni adayı olarak hangi *yeterliklere* sahipsiniz? Lütfen açıklayınız.

3) Mezun olmak üzere olan bir sınıf öğretmeni adayı olarak hangi *yetersizliklere/eksikliklere* sahipsiniz? Lütfen açıklayınız.

Verilerin Yorumlanması

Öğretmen adaylarının sorulara verdikleri yazılı cevaplar defalarca okunmuş ve hatırlamayı sağlaması için farklı renkteki kalemlemlerle altları çizilmiştir. Katılımcıların yazdıkları ifadeler kelime işlemci programlarına aktarılarak, tablolar içerisinde listelenmiş ve ifadeler tekrar ettikçe karşılıklı frekans değerleri eklenmiştir. Birinci araştırma sorusunda öğretmen adaylarının

verdikleri cevapların 3 farklı başlık altında (*kişisel, mesleki ve genel kültürle ilgili yeterlikler*) toplandığı gözlenmiş ve her biri için farklı tablolar hazırlanmıştır. Analiz devam ettikçe çoğalan liste sürekli olarak okunmuş ve tekrar eden maddelerin frekansları toplanmıştır. Sonuç olarak araştırmada 5 farklı tablo yer almış ve bu tablolar betimlenmiştir. Öğretmen adaylarının açık uçlu sorulara çok farklı cevaplar verdikleri ve bu cevapların hepsini araştırmada sunmak mümkün olamayacağı için frekans değeri en az 4 olan cevaplar tablolarda sunulmuştur.

Sonuçlar

1) Sınıf öğretmeni adaylarının "ideal sınıf öğretmeni" hakkında sahip oldukları görüşler nelerdir?

Sınıf öğretmeni adaylarının ideal öğretmen kavramı ile ilgili görüşlerinin üç ana tema altında toplandığı görülmüştür.

(1) *Kişisel Özellikler*

Tablo 1, öğretmen adaylarının ideal öğretmenlerde bulunması gereken kişisel özelliklerle ilgili görüşlerini yansıtmaktadır. Öğretmen adaylarının yazılı cevapları incelendiğinde frekans değeri 3 sayısından fazla olan 31 kişilik özelliğinin bulunduğu görülmektedir. Öğretmen adayları, "*çocuk sevgisine sahip olmanın*" ideal öğretmenlerde bulunması gereken en önemli kişilik özelliği olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışma grubunda toplamda 234 öğretmen adayı olduğu düşünüldüğünde katılımcıların %79.9'unun ($f = 187$) çocuk sevgisine vurgu yaptığı görülmektedir. Tablo incelendiğinde, ikinci sırada bulunan ideal öğretmen özelliğinin "*sabırlı olma*" olduğu görülmektedir. İdealistlik, özgüveni yüksek olma, şefkat/merhametlilik, fedakârlık, bireye önem verme ve değişime açık olma maddelerinin frekans değerlerinin 100 sayısından fazla olduğu, diğer bir deyişle katılımcıların önemli bir bölümü tarafından ideal öğretmenlerde bulunması gereken çok önemli kişilik özellikleri olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin cinsiyetleri ve yaşları ile ilgili kişilik özelliklerinin tabloda en son sıralarda yer aldığı ve öğretmen adayları tarafından bu özelliklerin önemli olarak görülmediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 1: *İdeal Sınıf Öğretmeninin Kişisel Özellikleri*

<i>Kişisel Özellikler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
---------------------------	----------	----------

1) Çocuk sevgisine sahip	187	79.9
2) Sabırlı	148	63.2
3) İdealist	145	62
4) Özgüveni yüksek	129	55.1
5) Şefkatli / Merhametli	124	53
6) Fedakâr	120	51.3
7) Bireye önem veren	118	50.4
8) Değişime açık	107	45.7
9) Adil	93	39.7

Tablo 1'in devamı

Kişisel Özellikler	f	%
10) Sosyal yönü güçlü bir birey	91	38.8
11) İletişimi güçlü	88	37.6
12) Manevi değerlere önem veren	85	36.3
13) Bireysel farklılıklara saygılı	84	35.9
14) Kültürlü	72	30.8
15) Kendisiyle barışık	69	29.5
16) Evrensel ahlaki ilkelere bağlı	67	28.6
17) Güler yüzlü	66	28.2
18) Sevecen / Anlayışlı	64	27.4
19) Dış görünüşüne dikkat eden	58	24.8
20) Öfke kontrolünü yapabilen	51	21.8
21) Demokratik	45	19.2
22) Hoşgörülü	43	18.4
23) Önyargısız	41	17.5
24) Kişisel problemlerini öğrencilerine yansıtmamalı	34	14.5
25) Entelektüel	32	13.7
26) Kişiliği oturmuş	27	11.5
27) Örnek insan	25	10.7
28) Şiddetten uzak durmalı	23	10.3
29) Ne çok genç ne de çok yaşlı olmamalı	16	6.8
30) Bayan olmalı	13	5.6
31) Genç olmalı	7	2.9

(2) Mesleki Yeterlikler

Katılımcıların yazılı cevapları analiz edildiğinde (Bkz. Tablo 2) 146 ve 4 frekans değerleri arasında değişen ve ideal öğretmenlerde bulunması gereken 32 adet mesleki yeterliğin olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının %62.4'ü ($f = 146$) ideal öğretmenlerde en fazla "meslek sevgisine sahip olma" özelliğinin bulunması gerektiğini düşünmektedir. İyi bir rol modeli olma, rehber olma, bildiklerini etkili bir şekilde aktarabilme, çocuk psikolojisi ile ilgili bilgili olma, çok iyi mesleki bilgisine sahip olma, mesleki yenilikleri/gelişmeleri takip etme, baskıcı olmayan sınıf yönetimini sağlama, öğrencilerin girişimci ruhunu destekleme, öğrencilerin gelişim özelliklerini bilme ve derse hazırlıklı gelme maddelerinin frekans değerlerinin 100 sayısından fazla olduğu, diğer bir deyişle katılımcıların önemli bir bölümü tarafından ideal öğretmenlerde bulunması gereken çok önemli mesleki yeterlikler olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Tecrübeli olma, jest ve mimikleri iyi bir şekilde kullanabilme, öğrencilere etkili sesli okumalar yapabilme, teknolojiyi kullanmayı bilme ve yazısı güzel-okunaklı olma maddelerinin ise katılımcıların %10'undan daha azı tarafından ideal öğretmenlerde bulunması gereken mesleki yeterlikler olarak belirtildiği ve bu ifadelerin tablonun son 5 maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 2: İdeal Sınıf Öğretmeninin Mesleki Yeterlikleri

Mesleki Yeterlikler	f	%
1) Meslek sevgisine sahip olmalı	146	62.4
2) İyi bir rol model olmalı	143	61.1
3) Rehber olmalı	141	60.3
4) Bildiklerini etkili bir şekilde aktarabilmeli	138	58.9
5) Çocuk psikolojisi ile ilgili bilgili olmalı	132	56.4
6) Mesleki bilgisi (yöntemler, teknikler, araç-gereç kullanma becerisi vb) çok iyi olmalı	125	53.4
7) Mesleki yenilikleri/gelişmeleri takip etmeli	122	52.1
8) Baskıcı olmayan sınıf yönetimini sağlamalı	119	50.9
9) Öğrencilerin girişimci ruhunu desteklemeli	111	47.4
10) Öğrencilerin gelişim özelliklerini bilmeli	106	45.3
11) Derse hazırlıklı gelmeli	100	42.7
12) Öğrencileri anlayabilmeli	97	41.5
13) Öğrencilerin sosyal ilişkilerini güçlendirebilmeli	84	35.9

14) Derslerinde teori ve pratik uyumunu sağlayabilmeli	77	32.9
15) Sosyal etkinlikler düzenleyebilmeli	75	32.1
16) Alanında (Fen bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, vb) yeterli olmalı	73	31.2
17) Öğrencileri itaate zorlamamalı	68	29.1
18) Velilerle iletişimi iyi olmalı	67	28.6

Tablo 2'nin devamı

Mesleki Yeterlikler	f	%
19) Öğrencilerin başarı durumlarını sürekli takip etmeli	64	27.4
20) Ezberci değil araştırmacı eğitim felsefesine sahip olmalı	60	25.6
21) Öğrencilerin kapasitelerine uygun ev ödevleri vermeli	52	22.2
22) Bazen öğretmen bazen de anne-baba gibi olabilmeli	47	20.1
23) Değerlendirmede objektif olmalı	44	18.8
24) Öğretimden çok eğitime önem vermeli	41	17.5
25) Etkileyici bir ses tonu ile konuşabilmeli	35	14.9
26) Öğrencilerin yeteneklerini keşfedebilmeli	28	11.9
27) Ders zamanını iyi kullanmalı	25	10.7
28) Tecrübeli olmalı	21	8.9
29) Jest ve mimiklerini iyi bir şekilde kullanabilmeli	17	7.3
30) Öğrencilerine etkili sesli okumalar yapabilmeli	12	5.2
31) Teknolojiyi kullanmayı bilmeli	6	2.6
32) Yazısı güzel ve okunaklı olmalı	4	1.7

(3) Genel Kültürle ilgili Yeterlikler

Öğretmen adaylarının 62 ve 4 frekans değerleri arasında değişen 6 adet madde ile ideal öğretmenlerde bulunması gereken genel kültür yeterliklerini belirtmeye çalıştıkları görülmektedir (Bkz. Tablo 3). Katılımcıların % 26.5'i "düzenli olarak gazete, dergi ve kitap okumanın" ideal öğretmenlerde bulunması

gereken en önemli genel kültür yeterliği olduğunu belirtmişlerdir. Ülke gündeminden haberdar olma ve kültürümüz- önemli şahsiyetlerimiz hakkında bilgi sahibi olma maddeleri ise tabloda 2 ve 3. sırada yer almaktadır. Önemli şahsiyetlerin yaşamlarından verdiği örneklerle öğrencilerin ufkunu geliştirebilme maddesi ise 4 olan frekans değeri ile listede son sırada yer almıştır.

Tablo 3: İdeal Sınıf Öğretmeninin Genel Kültürle ilgili Yeterlikleri

Genel Kültür Yeterlikleri	f	%
1) Düzenli olarak gazete, dergi ve kitap okumalı	62	26.5
2) Ülke gündeminden haberdar olmalı	55	23.5
3) Kültürümüzü ve önemli şahsiyetlerimizi iyi bilmeli	36	15.4
4) Öğrencilere olumlu kültürel değerleri aktarabilmeli	24	10.3
5) Sanat, edebiyat, tarih ve fen bilimleri alanlarında genel kültürü iyi olmalı	13	5.6
6) Önemli şahsiyetlerin yaşamlarından verdiği örneklerle öğrencilerin ufkunu geliştirebilmeli	4	1.7

(2) Sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları mesleki yeterlikler ile ilgili değerlendirmeleri nelerdir?

Tablo 4 öğretmen adaylarının kendilerinde bulunduğunu düşündükleri olumlu mesleki yeterlikleri içermektedir. Katılımcıların % 85'i çocukları seviyor olmalarının kendilerinde bulunan en önemli mesleki yeterlik olduğunu düşünmektedir. İdealist olma, fedakar olma, öğrenciler için iyi bir rol modeli olma, öğrencilerle empati kurabilme, öğretmenlik mesleğini sevme, öğrencilerin seviyesine inebilme, öğrencilere karşı eşit olarak davranma, öğrencilere karşı sevecen ve saygılı olma, öğrencilere birey olarak değer verme ve öğrencilerin ilgi-yeteneklerini keşfedebilme maddelerinin ise frekans değerlerinin 100 sayısından fazla olduğu, diğer bir deyişle öğretmen adayları tarafından kendilerinde bulunan önemli mesleki yeterlikler olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Öğrencilerle ilgili sorunlara çözüm bulabilme, yapılandırmacı yöntemine uygun öğretim yapabilme ve ölçme-değerlendirmede adaletli olma maddelerinin %10'dan daha az katılımcı tarafından kendilerinde bulunan mesleki yeterlikler olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları Mesleki Yeterlikler

Sahip Olunan Mesleki Yeterlikler	f	%
1) Çocukları seviyorum	199	85
2) İdealistim	183	78.2
3) Fedakâрім	175	74.8

Tablo 4'ün devamı

Sahip Olunan Mesleki Yeterlikler	f	%
4) Öğrenciler için iyi bir rol modeli olabilirim	167	71.4
5) Öğrencilerle empati kurabilirim	150	64.1
6) Öğretmenlik mesleğini seviyorum	142	60.7
7) Öğrencilerin seviyesine inebiliyorum	137	58.5
8) Öğrencilere karşı eşit olarak davranıyorum	123	52.6
9) Öğrencilere karşı sevecen ve saygılıyım	118	50.4
10) Öğrencilere birey olarak değer veriyorum	111	47.4
11) Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfedebilirim	103	44
12) Değişik yöntem ve teknikleri kullanarak öğretebilirim	94	40.2
13) Alan bilgim (Türkçe, matematik, fen bilgisi, vb.) çok iyi	86	36.8
14) Öğrencilerimi güdüleyebilirim	80	34.2
15) Yeniliklere açığım	71	30.3
16) Genel kültürüm iyidir	66	28.2
17) İyi bir meslek bilgisine sahibim	59	25.2
18) Sabırlıyım	45	19.2
19) Sınıf yönetiminde iyiyim	34	14.5
20) Öğrencilerle ilgili sorunlara çözüm bulabilirim	20	8.5
21) Yapılandırmacı yöntemeye uygun öğretim yapabiliyim	12	5.1
22) Ölçme-değerlendirmede adaletliyim	5	2.1

Tablo 5 incelendiğinde katılımcılar kendilerinde frekans değerleri 170-8 arasında değişen 14 adet mesleki yetersizliğin olduğunu belirtmişlerdir. Mesleki anlamda tecrübesiz olma (% 72.6) öğretmen adayları tarafından kendilerinde

olan en önemli mesleki yetersizlik olarak belirtilmiştir. Sabırsız olma, çabuk sinirlenme, sınıf ortamında beklenmedik durumlarla karşılaşınca ne yapacağını bilememe, aşırı heyecanlanma ve duygularla hareket etme maddelerinin frekans değerlerinin 100 sayısından fazla olduğu ve bu maddelerin katılımcılar tarafından kendilerinde bulunan önemli mesleki yetersizlikler olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Vurgu ve tonlamalara uygun sesli okuma yapamama, ilk okuma yazma öğretiminde sorun yaşama ve öğretim yöntem ve tekniklerinde eksikliklere sahip olma maddeleri ise %10'dan daha az katılımcı tarafından kendilerinde olan mesleki yetersizlikler olarak belirtilmiştir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları Mesleki Yetersizlikler

Mesleki Yetersizlikler	f	%
1) Tecrübesizim	170	72.6
2) Sabırsızım	161	68.8
3) Çabuk sinirleniyorum	144	61.5
4) Sınıfta beklenmedik durumlarla karşılaşınca ne yapacağımı bilemiyorum	130	55.6
5) Aşırı heyecanlıyım	125	53.4
6) Duygularıyla hareket ediyorum	104	44.4
7) Sınıf hâkimiyetini sağlamada sorunlarım var	75	32.1
8) Öğretim derslerinde (fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik, vb) iyi değilim	59	25.2
9) Velilerle etkili iletişim kuramayabilirim	46	19.7
10) Birleştirilmiş sınıflarda öğretim konusunda çok eksiğim var	37	15.8
11) Resmi yazışmalar nasıl yapılıyor tam olarak bilmiyorum	29	12.4
12) Vurgu ve tonlamalara uygun sesli okuma yapamıyorum	17	7.3
13) İlk okuma yazma öğretiminde sorun yaşayabilirim	13	5.6
14) Öğretim yöntem ve tekniklerinde eksikliklerim var	8	3.4

Yorumlar

Araştırma sonuçları analiz edildiğinde, ideal öğretmenlerde bulunması gereken özellikler bölümünde ve öğretmen adaylarının kendi yeterliklerinin sıralandığı tabloda çocuk sevgisinin bu çalışmada toplanan veriler içerisinde en yüksek frekanslara sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, öğretmen adayları tarafından sınıf öğretmenliği mesleğini yapabilmek için öncelikli gerekliliğin çocuk sevgisine sahip olmak olarak yorumlandığını göstermektedir. Benzer bir bakış açısıyla katılımcılar, ideal öğretmende en fazla meslek sevgisinin olması gerektiğini yani öğretmenlerin mesleğini severek yapması gerektiğini belirtmişlerdir.

Gallavan ve diğerleri (2009) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adayları şefkatli olmanın kendilerinde bulunan en önemli 4 özellik içerisinde olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada da benzer bir sonuç bulunmuş ve şefkatli/merhametli olma kişilik özelliği ideal öğretmende olması gereken 5. en önemli yeterlik olarak yer almıştır. Yanpar-Yelken ve diğerleri (2007) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerde bulunması gereken en önemli kişilik özelliklerinin katılımcılar tarafından hoşgörülü, saygılı, hümanist ve iletişim becerisine sahip olma şeklinde sıralandığı görülmüştür. Bu çalışmada da sayılan bu maddeler ideal öğretmenlerde bulunması gereken kişilik özellikleri içerisinde olmalarına rağmen ilk 5 madde arasında yer almamışlardır.

Şahin (2011) tarafından yapılan çalışmada yeterli bilgi birikimine sahip olma ve bildiklerini öğrencilere aktarabilmenin etkili öğretmenlerde bulunması gereken en önemli alan bilgisi özellikleri olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ise bildiklerini öğrencilere aktarabilme becerisi 4. sırada, alanında yeterli olma becerisi ise 16. sırada yer almıştır. Katılımcılar düzenli olarak gazete, dergi ve kitap okumanın ideal öğretmenlerin genel kültürle ilgili sahip olmaları gereken en önemli yeterlikleri olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmen adaylarının düzenli okuma sayesinde öğretmenlerin bilgi birikiminde artış olacağı, gazeteler-dergiler sayesinde güncel olayların takip edileceği ve sonuç olarak genel kültür seviyesinin artacağı varsayımına sahip oldukları görülmektedir.

Öğretmen adaylarının kendilerinde olduğunu düşündükleri mesleki yeterlikler sorulduğunda en fazla kişilik özellikleri (çocukları sevmek, idealistlik, fedakâr olma vb.) ile ilgili açıklamalar yapmışlardır. Bu durum öğretmen adayları tarafından, öğretmenlik mesleğine uygun bir kişilik özelliğinin alan ve meslek bilgisi yeterliklerinden daha önemli olarak görüldüğünü göstermektedir. Tecrübe eksikliği yetersizlikler boyutunda en sık belirtilen madde olmuştur.

Adayların öğretmenlik uygulaması derslerini almış olmalarına rağmen kendilerinin birinci derecede sorumlu oldukları bir sınıfta hizmet içi öğretmen olarak henüz görev yapamadıkları düşünüldüğünde bu tür bir kaygıya sahip olmalarının normal olduğu düşünülmektedir. Katılımcılar sabırsız olma ve çabuk sinirlenme kişilik özelliklerini kendilerinde olan ikinci ve üçüncü önemli yetersizlikler olarak görmüşlerdir. Bu durum adaylar tarafından meslek ve alanla ilgili yetersizlikler yerine kişilik özellikleri ile ilgili yetersizliklerin daha önemli olarak görüldüğüne dair bir kanıt olarak yorumlanabilir. İleride yapılacak olan araştırmalarda mesleğinin ilk yılında çalışan öğretmenlerin ideal öğretmen kavramı ve kendilerinin yeterlikleri-yetersizlikleri ile ilgili görüşlerinin alınmasının literatüre ve öğretmen eğitimcilerine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aydın, R., & Sağlam, G. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 257-294.
- Cochran-Smith, M. (2003). Assessing assessment in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 54(3), 187-191.
- Cochran-Smith, M., & Fries, K. (2005). Researching teacher education in changing times: Politics and paradigms. In M. Cochran-Smith & K. M. Zeichner (Eds.), *Studying teacher education: The report of the AERA panel on research and teacher education* (pp. 69-109). Mahwah, NJ: AERA/Lawrence Erlbaum.
- Çalışkan, M., Işık, A. N., & Saygın, Y. (2013). Öğretmen adaylarının ideal öğretmen algıları. *İlköğretim Online*, 12(2), 575-584.
- Darling-Hammond, L. (2008). The case for university-based teacher education. In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D. J. McIntyre, & K. E. Demers (Eds.), *Handbook of research on teacher education: Enduring questions in changing contexts* (pp. 333-346). NY: Routledge, Taylor & Francis.

- Feiman-Nemser, S. (2008). Teacher learning: How do teachers learn to teach? In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D. J. McIntyre, & K. E. Demers (Eds.), *Handbook of research on teacher education: Enduring questions in changing contexts* (pp. 697-705). NY: Routledge, Taylor & Francis.
- Gallavan, N. P., Peace, T. M., & Thomason, R. M. R. (2009). Examining teacher candidates' perceptions of teachers' professional dispositions. In P. R. LeBlanc & N. P. Gallavan (Eds.), *Affective teacher education: Exploring connections among knowledge, skills, and dispositions* (pp.39-60). NY: Rowman & Littlefield Education.
- Goodwin, A. L., & Oyler, C. (2008). Teacher educators as gatekeepers:Deciding who is ready to teach. In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D. J. McIntyre, & K. E. Demers (Eds.), *Handbook of research on teacher education: Enduring questions in changing contexts* (pp. 468-489). NY: Routledge, Taylor & Francis.
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>
- Imig, D. G., & Imig, S. R. (2007). Quality in teacher education: Seeking a common definition. In T. Townsend & R. Bates (Eds.), *Handbook of Teacher Education: Globalization, standards and professionalism in times of change* (pp.95-112). The Netherlands: Springer.
- İlter, İ., & Köksalan, B. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine olan tutumları. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 113-128.
- Kahyaoglu, M., & Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73-84.
- Kennedy, M. M. (2008). The place of teacher education in teachers' education. In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D. J. McIntyre, & K. E. Demers (Eds.), *Handbook of research on teacher education: Enduring questions in changing contexts* (pp. 1199-1203). NY: Routledge, Taylor & Francis.
- McDiarmid, G. W., & Clevenger-Bright, M. (2008). Rethinking teacher capacity. In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D. J. McIntyre, & K. E. Demers

(Eds.), *Handbook of research on teacher education: Enduring questions in changing contexts* (pp. 134-156). NY: Routledge, Taylor & Francis.

Milli Eğitim Bakanlığı (2008a). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*.
<http://otmg.meb.gov.tr/YetGenel.html>

Milli Eğitim Bakanlığı (2008b). *Sınıf Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*.
<http://otmg.meb.gov.tr/alansinif.html>

Minor, L. C., Onwuegbuzie, A. J., Witcher, A. E., & James, T. L. (2002). Preservice teachers' educational beliefs and their perceptions of characteristics of effective teachers. *The Journal of Educational Research*, 96(2), 116-127.

Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 239-259.

Telli, S., Brok, P. D., & Çakıroğlu, J. (2008). Teachers' and students' perceptions of the ideal teacher. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 118-129.

Uğurlu, C. T., & Polat, S. (2011). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1), 68-74.

Walker, R. J. (2010). *12 characteristics of an effective teacher*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED509938)

Wanzare, Z. O. (2007). The transition process: The early years of being a teacher. In T. Townsend & R. Bates (Eds.), *Handbook of Teacher Education: Globalization, standards and professionalism in times of change* (pp.343-363). The Netherlands: Springer.

Witcher, A., & Onwuegbuzie, A. J. (1999). *Characteristics of effective teachers: Perceptions of preservice teachers*. Paper presented at the annual meeting of the Mid-South Educational Research Association, Point Clear, AL. (ERIC Document Reproduction Service No. ED438246)

Yanpar-Yelken, T., Çelikkaleli, Ö., & Çapri, B. (2007). Eğitim fakültesi kalite standartlarının belirlenmesine yönelik öğretmen adayı görüşleri (Mersin Üniversitesi örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 191-215.